

พระอัจฉริยภาพด้านการแปล

ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คุณกัญดา ธรรมมงคล

ในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ใน พ.ศ. 2530 วารสารภาษาปริทัศน์ได้เสนอบทความ เรื่อง “พระอัจฉริยภาพด้านภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ซึ่งพระอัจฉริยภาพด้านภาษาที่กล่าวถึง ครั้งนั้น มุ่งเน้นในเรื่องของภาษาอังกฤษ พระปรีชาสามารถและพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับภาษาของ พระองค์ ครอบคลุมทักษะทางภาษาทุกทักษะคือ ทักษะ การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน และการแปล

พระอัจฉริยภาพด้านภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะกล่าวถึงครั้งนี้จะมุ่งเน้นเฉพาะเรื่อง การแปล

พระอัจฉริยภาพด้านการแปลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครอบคลุมทั้งการแปลภาษาอังกฤษเป็น ภาษาไทย และภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

พระราชนิพนธ์แปลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เท่าที่มีมา แบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ บทความและหนังสือ ซึ่งแปลจากภาษาอังกฤษเป็น ภาษาไทย พระราชดำรัสและชาดก ซึ่งแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

บทความ

พระราชนิพนธ์แปล ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เริ่มจากบทความ คือ ในปี 2518 ได้ทรงแปลบทความ

ความภาษาอังกฤษหลายเรื่องจากนิตยสารต่าง ๆ ดังนี้

1. “ข่าวจากวิทยุเพื่อสันติภาพและความก้าวหน้า” จาก “Radio Peace and Progress” นิตยสาร *Intelligence Digest* ลงวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1975
2. “การตีบหน้าของมาร์กซิสต์” จาก “The Marxist Advance” จาก *Special Brief*
3. “รายงานตามนโยบายคอมมิวนิสต์” จาก “Following the Communist Line”
4. “ฝันร้ายไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริง” จาก “No Need for Apocalypse” นิตยสาร *The Economist* ฉบับลงวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1975
5. “รายงานจากลอนดอน” จาก “London Report” นิตยสาร *Intelligence Digest: Weekly Review* ฉบับลงวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 1975
6. “ประเทศจีนอยู่ยง” จาก “Eternal China” นิตยสาร *Intelligence Digest: Weekly Review* ฉบับลงวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 1975
7. “ทัศนะนำอัครจรรยาจากซิลีหลังสมัยอาลเลนเด” จาก “Surprising Views from a Post-Allende Chile” นิตยสาร *Intelligence Digest: Weekly Review* ฉบับลงวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1975
8. “เขาวัวอย่างนั้น เราก็ว่าอย่างนั้น” จาก “Sauce for the Gander ...” นิตยสาร *Intelligence Digest: Weekly Review* ฉบับลงวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1975

9. “จีนแดง: ตัวเหี้ยค้ายาเสพติดแห่งโลก”

จาก “Red China: Drug Pushers to the World” นิตยสาร *Intelligence Digest: Weekly Review* ฉบับลงวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1975

10. “วีรบุรุษตามสมัยนิยม” จาก “Fashion in

Heroes” โดย George F. Will นิตยสาร *Newsweek* ฉบับลงวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1979

หนังสือ

หนังสือภาษาอังกฤษที่ทรงแปล มีดังนี้คือ

1. **ติโต** จาก Tito โดย Phyllis A. y เมื่อ พ.ศ.

2519

2. “เศรษฐศาสตร์ตามนัยของพระพุทธ-ศาสนา” บทที่ 4 จาก *Small is Beautiful* โดย E.F. Schumacher หน้า 53 - 63 เมื่อ พ.ศ. 2520

3. **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** จาก *A Man*

Called Intrepid โดย William Stevenson เมื่อ พ.ศ. 2520-2523

บางครั้งในขณะเดียวกันที่ทรงแปลหนังสือก็ทรงแปลบทความไปด้วย หนังสือเล่มแรกที่ทรงแปลคือ **ติโต** เสร็จในปี 2519 เพื่อให้ข้าราชการได้ทราบถึงบุคคลที่น่าสนใจคนหนึ่ง ต่อมาเมื่อเดือนธันวาคม 2537 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่งจำกัด จัดพิมพ์และจำหน่าย โดยมอบรายได้จากการจัดจำหน่ายสมทบทุนมูลนิธิชัยพัฒนา

จากเหตุการณ์แตกแยกและนองเลือดที่บอสเนีย ทำให้ทรงเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้จากการอ่านพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง **ติโต** ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ผู้ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ดังนี้

“ตอนนี้จะขอโฆษณาหน่อย เป็นรายการโฆษณาமிสโปรดชนิดหนึ่ง คือว่าได้แปลหนังสือเรื่อง **ติโต** แปลหลายปีมาแล้ว ตั้ง 20 ปี แต่เห็นว่ายังคงทันสมัย เพราะเขายังดีกันอยู่ เลยต้องรีบมาปรับปรุงต้นฉบับของเรื่อง **ติโต** ที่แปลจากภาษาฝรั่งเศส เพื่อให้คนได้อ่านว่า สถานการณ์

ในโลกเป็นอะไรบ้าง เรื่อง **ติโต** นี้ปรับปรุงเกือบจะไม่ทันแต่ก็ทัน ทันอะไร หวังคือ หวังว่าโลกนี้จะมีสันติภาพ จะมีความสงบ ต้องรีบปรับปรุงหนังสือเรื่อง **ติโต** นี้ให้ทันกับที่เขาดีกันอยู่ ถ้าเขาไม่ดีกันบ้านเมืองเขาเรียบร้อยแล้ว ก็ไม่เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เมืองยูโกสลาเวียเขายังดีกัน ฉะนั้น ก็เลยรีบให้หนังสือแปลนี้ออกมาได้พิมพ์สำเร็จ”

นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ เป็นหนังสือที่มี

ความยาวถึง 501 หน้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เวลาแปลทีละเล็กละน้อย เป็นเวลาถึง 3 ปี คือ ทรงเริ่มแปลเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2520 และเสร็จเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2523 งานต่าง ๆ ที่ทรงแปลนี้ทรงใช้เวลาที่พอทรงว่างจากพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อย่างเรื่อง **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** ทรงถ่ายสำเนาจากหนังสือเป็นหน้า ๆ เพื่อความสะดวกในการเอาติดพระองค์ไปด้วย แม้บางครั้งขณะประทับบนเครื่องบินพระที่นั่งในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประชาชนในต่างจังหวัด ก็ทรงงานแปลไปด้วย

เมื่อทรงแปลเสร็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้ข้าราชการบริพารอ่าน เมื่อเดือนธันวาคม 2536 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัดเป็นผู้จัดพิมพ์ โดยมอบรายได้จากการจัดจำหน่ายสมทบทุนมูลนิธิชัยพัฒนา

ในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารภาษาปริทัศน์ เมื่อ พ.ศ. 2530 ได้ยกตัวอย่างเล็กน้อยจาก **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** เพื่อแสดงถึงพระอัจฉริยภาพ พระมโนภาพและพระอารมณ์ขันของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้งนั้นหนังสือ **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** ยังไม่ได้ตีพิมพ์ ผู้อ่านจึงได้เห็นแค่ตัวอย่างเท่านั้น บัดนี้พระราชนิพนธ์แปลเล่มนี้ ได้พิมพ์เผยแพร่ทั่วไป ประชาชนชาวไทยที่ได้อ่านคงจะต้องตระหนักถึงพระอัจฉริยภาพและพระวิริยภาพของพระองค์ ผู้อ่านหลายคนปรารถนาพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ “หนัก” คือหนักในด้านเนื้อหา และหนักเพราะขนาดและความหนาของหนังสือ พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** ได้ให้

ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้อ่าน เพราะเมื่อมีการอ้างอิงถึงบุคคลหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงค้นคว้าและอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและปะติดปะต่อเรื่องราวได้ พระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้จึงให้ทั้งความรู้และความบันเทิงอย่างยิ่ง

พระราชดำรัส

พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มแปลเป็นปีแรก คือพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในวันที่ 4 ธันวาคม 2532 ครั้งนั้นได้รับสั่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดพอสมควร หน่วยงานของสหประชาชาติหลายหน่วยงานมีความสนใจในพระราชดำรัสครั้งนั้น และใครจะได้รับฉบับที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ มีบุคคลและหน่วยงานบางหน่วยได้แปลพระราชดำรัส แต่การแปลพระราชดำรัสที่รับสั่ง “สด ๆ” โดยไม่มีต้นฉบับนั้นเป็นของยาก ดังนั้นจึงมีข้อความที่คลาดเคลื่อนจากพระราชประสงค์บ้าง เมื่อเป็นดังนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแปลพระราชดำรัสเอง คณะกรรมการประชาสัมพันธ์สิ่งแวดล้อม คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน โดยคณะกรรมการจัดทำหนังสือพระราชดำรัสเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จึงจัดพิมพ์พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2532 ขึ้น โดยจัดพิมพ์เป็นฉบับภาษาไทย และฉบับภาษาอังกฤษ มีน้อยคนนักที่จะทราบว่าฉบับภาษาอังกฤษเป็นพระราชนิพนธ์แปลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นอกจากทรงแปลพระราชดำรัสแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังพระราชทานข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง carbon ในรูป carbon dioxide ในอากาศ เรื่องน้ำในโลก การหมุนเวียนของน้ำ น้ำที่จะนำมาใช้ได้ และเรื่องน้ำในประเทศไทย ราชการยังได้ประกาศวันนั้นเป็น **“วันสิ่งแวดล้อม”**

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 ซึ่งรับสั่งเกี่ยวกับ **“รัฐksamคคี”** ก็เป็นที่เลื่องลือ คณะอนุกรรมการ

ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เห็นว่าพระราชดำรัสองค์นี้มีสาระดีประโยชน์เป็นคุณค่าประทับใจอย่างยิ่งในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ถึงวิถีทางการพัฒนาประชาธิปไตย จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตอัญเชิญมาจัดพิมพ์ เพื่อเผยแพร่

นอกจากพระราชดำรัสเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จัดพิมพ์เป็น 2 เล่ม คือ ภาษาอังกฤษ 1 เล่ม ภาษาไทย 1 เล่มแล้ว พระราชดำรัสในปีอื่น ๆ จัดพิมพ์เป็นเล่มเดี่ยว โดยมีย่อหน้าภาษาไทยตามด้วยภาษาอังกฤษเป็นตอน ๆ ไป

วิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลนั้นต้องใช้เวลาและความพิถีพิถันมาก เริ่มด้วยทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่ถอดพระราชดำรัสจากที่บันทึกเสียงไว้ ต่อจากนั้นทรงตรวจความถูกต้องกับเทปบันทึกเสียงด้วยพระองค์เอง เมื่อตรวจแล้วทรงแบ่งพระราชดำรัสออกเป็นย่อหน้า โดยทรงพิมพ์ด้วยพระองค์เองลงในคอมพิวเตอร์ โดยใช้ font **“จิตรลดา”** ที่ทรงพัฒนาขึ้นเอง เมื่อทรงแบ่งเป็นย่อหน้าได้แล้ว จึงทรงเรียบเรียงและปรับปรุง โดยทรงใช้วิธีที่มีระบบเป็นขั้นเป็นตอน ทรงใช้วงเล็บ [] ล้อมข้อความที่ซ้ำซ้อนต้องตัดออก และใช้วงเล็บ () ล้อมข้อความที่เพิ่มเติมเพื่อให้ข้อความครบถ้วนสมบูรณ์และถูกหลักภาษา โดยทรงปรับปรุงให้น้อยที่สุด เมื่อได้ข้อความภาษาไทยที่ถูกต้องสมบูรณ์แล้ว จึงทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษทีละย่อหน้า โดยพิมพ์ภาษาอังกฤษลงในคอมพิวเตอร์เลยโดยไม่ต้องร่างก่อน เมื่อพิมพ์จากคอมพิวเตอร์ลงกระดาษ ก็ทรงตรวจแก้ไขอีกหลายครั้ง แต่ครั้งจะบันทึกไว้หมดในคอมพิวเตอร์ การทรงงานอย่างมีระบบโดยเคร่งครัดเช่นนี้ ทำให้ทรงเรียกข้อมูลจากการแปลและตรวจทานจากต้นฉบับที่ทรงแก้ไขแต่ละตอนได้หมด

นอกจากทรงแปลพระราชดำรัสเป็นภาษาอังกฤษแล้ว ทรงจัดทำคำอธิบายหรือข้อมูลเสริมพระราชดำรัสเพื่อให้ผู้อ่านได้มีภูมิหลังและเข้าใจพระราชดำรัสดีขึ้น ในส่วนใดที่มีรูปภาพประกอบก็จะรับสั่งกำหนดรูปภาพให้เจ้าหน้าที่หามาประกอบ ดังนั้นผู้ที่อ่านพระราชดำรัส

จะได้รับความรู้จากโครงการพระราชดำริที่รับสั่งถึง รวมทั้งได้เห็นรูปภาพภูมิประเทศประกอบความเข้าใจด้วย

ชาดก

ชาดกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัย และทรงแปลคือ **มหาชนกชาดก** โดยทรงรวมทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษอยู่ในเล่มเดียวกัน พระราชนิพนธ์เรื่อง **มหาชนกชาดก** นี้ต่างจากพระราชนิพนธ์แปลเรื่องอื่น คือนอกจากทรงแปลชาดกตั้งแต่ต้นเรื่อง โดยทรงดัดแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น แล้ว ยังทรงปรับปรุงตอนจบของเรื่องที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกทรงแสวงโมกขธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ยังไม่ถึงวาระเวลาอันสมควร เพราะว่าได้ทรงนำความเจริญแก่มิถิลายังไม่ครบถ้วน เพราะข้าราชการบริพารไม่มีความรู้ทั้งทางวิทยาการทั้งทางปัญญา ยังไม่เห็นความสำคัญของผลประโยชน์แม้ของตนเอง จึงต้องตั้งสถานอบรมสั่งสอนให้เบ็ดเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องตอนจบของ **มหาชนกชาดก** ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน โดยที่พระราชดำริว่า พระมหากษัตริย์จะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนเสียก่อน

ตอนจบของเรื่องเป็นอย่างไร จะไม่กล่าวถึงในที่นี้ ขอให้ท่านได้อ่านด้วยตนเอง ขอรับรองว่าจะได้ทั้งประโยชน์จากธรรมะในชาดก วิทยาการสมัยใหม่ อรรถรสในเชิงภาษาและความสนุกในเนื้อหา ชาดกส่วนที่ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อเปลี่ยนแปลงตอนจบ ทรงเลียนแบบภาษาและสำนวนอย่างที่ใช้ในชาดกได้อย่างคมคายและแนบเนียน

คาถาต่าง ๆ ที่เป็นบทโต้ตอบระหว่างนางมณีเมขลาและพระมหากษัตริย์ มีทั้งที่มาจากพระสูตร และที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่

สำนวนในพระสูตร

“บุคคลเมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ชื่อว่า ไม่เป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และบิดา

มารดา อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชาย ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง”

“Any individual who practices perseverance, even in the face of death, will not be in any debt to relatives or gods or father or mother. Furthermore, any individual who does his duty like a man will enjoy Ultimate Peace in the future”.

สำนวนพระราชนิพนธ์

“ข้าแต่บัณฑิตย วาจาอันมีปาฏิหาริย์มิบังควรหายไปใ้อากาศ. ท่านต้องให้สาธุชนได้รับพรแห่งโพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน. ถึงกาลอันสมควร ท่านจงตั้งสถาบันการศึกษา ให้ชื่อว่า โพธิยาลัยมหาวิทยาลัย ในกาลนั้นท่านจึงจะสำเร็จกิจที่แท้.”

“O Wise One, thy meaningful words shouldst not be lost in this wide empty expanse. Thou shouldst share with others the boon of enlightened wisdom that came from thy lips. When the time comes thou shouldst establish an institute of high learning called the Bodhiya laya Great Wisdom Center. Only on that day, wilt thou have fulfilled thy mission.”

เมื่อเปรียบเทียบคาถาทั้ง 2 บท จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนในเชิงภาษา ทั้งสำนวนในภาษาไทย และบทภาษาอังกฤษ

พระราชนิพนธ์เรื่อง **มหาชนกชาดก** ยังประกอบด้วยภาพวาดประกอบเนื้อเรื่องโดยศิลปินหลายท่าน ที่สำคัญที่สุดคือ มีภาพฝีพระหัตถ์ โดยทรงใช้คอมพิวเตอร์วาดภาพแสดงแผนที่เส้นทางเดินเรือของพระมหากษัตริย์บริเวณที่เรือล่ม รายละเอียดทั้งหมดบนแผนที่ เช่น แผนที่ประเทศอินเดีย และสุวรรณภูมิ เป็นแผนที่จริงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณเส้นทางเดินเรือ และจุดที่เรือสำเภาล่ม โดยทรงใช้ข้อมูลจากชาดกและวิทยาการสมัยใหม่ ทรงขอรายละเอียดจากกรมอุตุนิยมวิทยาเกี่ยวกับพายุในอ่าวอันดามัน ซึ่งเป็นที่ที่ทรงคาดคะเนว่าเป็น

จุดที่เรือล่ม ทำให้ทรงระงับวันและเดือนที่พระมหาชนก ออกเดินทางจนถึงวันที่เรือล่ม และวันที่นางมณีเมขลา มาช่วยพระองค์จากมหาสมุทร ภาพฝีพระหัตถ์ประกอบ เรื่องการเดินทางนี้มี 4 ภาพด้วยกัน คือภาพวันที่ควร ออกเดินทาง แต่ไม่ได้ออก ภาพวันออกเดินทาง วันที่ เรือล่ม โดยมีแผนที่อากาศแสดงเส้นทางของพายุกุ (จริง ๆ) และภาพพระมหาชนกทรงว่ายน้ำ โดยมีนางมณีเมขลา เหาะอยู่เบื้องบน

พระราชนิพนธ์เรื่อง**มหาชนกชาดก** จึงเป็นพระ ราชนิพนธ์ที่แสดงถึงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ทั้งด้านภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ด้านการ พัฒนา ด้านแผนที่อุตุนิยมวิทยา และด้านศิลปะ

พระมโนภาพอันกว้างไกลและพระจินตนาการอัน ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักพัฒนาที่ ยอดเยี่ยม รวมทั้งพระอารมณ์ขัน ล้วนเป็นส่วนทำให้ พระราชนิพนธ์ **มหาชนกชาดก** เป็นพระราชนิพนธ์ที่ ให้ ทั้งสาระ ธรรมะ และความบันเทิง ที่นักอ่านทั้งหลายไม่ ควรพลาด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักภาษาที่ เยี่ยมยอดโดยแท้ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ทรงใช้สำนวนที่เหมาะสมกับเรื่อง

พระอัจฉริยภาพด้านการแปลของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ประจักษ์ชัดเมื่อได้อ่านพระราชนิพนธ์ ประเภทต่าง ๆ ที่ทรงแปลเพราะทรงใช้ภาษาและสำนวน ที่เหมาะสมกับเรื่องที่แปล เช่น **มหาชนกชาดก** ก็ทรงใช้ ภาษาโบราณเพื่อให้เข้ากับเรื่อง

1. “ในอดีตกาลอันพันคนหาวิสัยครั้งหนึ่ง พระราชาพระนามว่า มหาชนกครองราชสมบัติอยู่ในกรุงมถิลา แคว้นวิเทหะ”

“Once upon an uncomputable time past, there was a king bearing the name of Mahajanaka who reigned in the city of Mithila in the land of Videha.”

2. “ความสืเนหาของพระอริฏฐชนกราชต่อ พระอนุชาทันทานคำอาบพิษอันชากข์ไม่ได้”

“The oft recurring venomous words took their toll on the King’s affection for his brother.”

3. “ครั้งนั้น พระมหาสัตว์ทรงดำริว่า **“เราว่ายน้ำ ข้ามมหาสมุทรมาได้เจ็ดวันเข้าวันนี้ ไม่เคยเห็น เพื่อนสองของเราเลย นี้ใครหนอมาทุดกะเรา.”** เมื่อ แลไปในอากาศก็ทอดพระเนตรเห็นนางมณีเมขลา จึง ตรัสคาถาที่สองว่า: ดูก่อนเทวดา เราไตร่ตรองเห็น ปฏิบัติทางโลก และอาณิสสแห่งความเพียร. เพราะ ฉะนั้นถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง เราก็ต้องพยายามว่ายน้ำอยู่ ท่ามกลางมหาสมุทร”

“Then the Great Being opined: ‘To this morning, we have been swimming the ocean for seven days. All the time we have seen nary a soul as companion. Now, who is speaking to me?’ Looking up skywards, he saw Mani Mekhala. Thereupon, he intoned the second stanza: O, Goddess, we have reflected upon the worldly behaviors and the merits of perseverance. Thus, we conclude that, even though we do not see the shores, we still have to persist in our swimming in the wide ocean.”

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ ภาษาอังกฤษที่โบราณสมกับเนื้อเรื่อง ทรงเลือกคำและ สำนวนที่ดู **“ขลัง”** สำหรับใช้แปลชาดก

เมื่อทรงแปลบทความหรือหนังสือปัจจุบัน ก็ทรงใช้ สำนวนที่สอดคล้องกับท่วงทำนองของเนื้อเรื่อง

1. เรื่อง “Red China: Drug Pushers to the World” ทรงแปลว่า **“จีนแดง: ตัวเหี้ยค้ายาเสพติด แห่งโลก”**

2. นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

หลุยส์ เดอ โวห์ล โหราจารย์นักปราชญ์ ชาวฮังการี กล่าวถึงโหราจารย์ต่าง ๆ ว่า

“Astrology has too many quacks.” ทรงแปลว่า **“มีโหรต้องแต่งในวงการมากเกินไป”**

สำนวนภาษาอังกฤษที่ทรงใช้ และเป็นທີ່ติดปากกัน

ก็คือ พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 เมื่อทรงเล่าถึง นายพาร์ก จุล อุน รัฐมนตรีการกีฬาและเยาวชนแห่งสาธารณรัฐเกาหลี ที่มาเฝ้าว่า ประธานาธิบดีซึ่งเป็นเพื่อนของเขามอบหมายให้มาขอโอวาท และโอวาทที่พระราชทานให้แก่อาคันตุกะครั้งนั้นคือ

“Our loss is our gain”

ทรงยกตัวอย่างในการอธิบายความหมายของคติพจน์นี้

“หมายความว่า ถ้าหากรีบทำโครงการ 10 ล้านบาทนั้น ก็ได้กำไรแล้วในปีแรก ชดเชยจำนวน 2 ล้านบาท ที่ว่าแพงเกินไปนั้นได้แล้ว แต่ข้อสำคัญที่สุด ถ้าอยากทำโครงการให้ได้เป็นมูลค่า 8 ล้านบาทนั้น จะต้องเสียเวลาสอบราคา เสียเวลาทำแผนให้รอบคอบ จึงยังทำไม่ได้ในปีนี้ ปีนี้ชาวบ้านจึงยังไม่ได้รับผลดีจากโครงการ. ครั้นปีต่อไปปูนซีเมนต์ก็แพงขึ้น เศรษฐกิจก็เปลี่ยนแปลงไป 8 ล้านบาทไม่พอแล้ว ตกกลงต้องใช้ 9 ล้านบาท. จึงต้องของบประมาณเพิ่มเติม. และแล้วงบประมาณเพิ่มเติมนั้นก็ถูกตัด. ปีที่สองจึงยังทำไม่ได้. จนกระทั่งเอาจริงในปีที่สามอนุมัติ 10 ล้าน ก็ทำได้. แต่ผลดีที่ควรจะได้รับตั้งแต่ต้นจากโครงการนั้นก็ไม่ได้รับ. แล้วก็เป็นอย่างนั้นว่าต้องเสียเงิน 10 ล้านบาทอยู่ดี แต่ประชาชนต้องทนเดือดร้อนไปอีกสองสามปี ถ้ายอม “ขาดทุน” คือ ยอมเสีย 10 ล้านบาท ตั้งแต่ต้นก็สามารถที่จะ “ได้กำไร” คือ ประชาชนจะได้ผลดีตั้งแต่ปีแรก. ทางวิชาเศรษฐกิจแท้ ๆ ก็เป็นอย่างนี้ได้เหมือนกัน. มติหรือคติพจน์ที่ว่า “ขาดทุน ทำให้มีกำไรได้” นั้น ก็เป็นอันพิสูจน์ได้แล้ว.”

“It means that if the 10 million baht project is implemented without delay, the benefits to be obtained can already be reaped right from the first year, compensating for the 2 million baht difference in cost. But what is important to consider is that, if we want to reduce the cost to 8 million, it will take

time to make an official bidding and to make a detailed survey, making it impossible to complete the work in this same year. Thus, this year the people will not yet benefit from the project. And the next year, the price of cement will rise; the economy will change, a budget of 8 million will not be sufficient, and 9 million will be needed. So an additional budget must be requested. And that budget will again be cut. Thus, in the second year, work will not yet get started. In the third year, the project gets the green light and a budget of 10 million is granted. But the benefits of the original project will not be obtained, and 10 million has to be spent all the same, but the people have had to bear their miseries for 2 to 3 years before getting any benefit. Were it decided to “lose”; that is decided to spend 10 million at the outset, a “gain” would have been possible; that is, the people would have benefited from the project right from the very first year on. This process can be explained by the rules of economics. The motto “Our loss Is Our Gain” is thus vindicated.”

ในพระราชดำรัสองค์เดียวกันนี้รับสั่งถึงเรื่องการไปดูงานของคนไทยที่เกาหลีเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ว่า

“ที่จริงพวกเราก็ได้ไปดูงานมาแล้ว กลับมาก็ทำแบบของเขา แต่ทำไม่ค่อยสำเร็จ. ที่เราทำสำเร็จก็คือทำแบบของเขานั้นแหละ แต่ว่าเรามาทำแบบชาวบ้าน แบบไทย ๆ.”

“In fact, some of our people have already been there to study their methods. Upon their return, they have emulated some of these techniques but it has not been very successful. What has been achieved has been the application of modified, simplified methods “à la Thai”.

ทรงเลือกคำอย่างพิถีพิถัน

นอกจากจะทรงเลือกภาษาที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระปรีชาสามารถในการเลือกคำ อย่างในการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ โดยที่ทรงสนพระทัยเป็นพิเศษ เรื่อง **“ศัพท์”** ที่มาของศัพท์และรากศัพท์โดยที่ทรงเรียนภาษาละตินมาก่อน ทรงรู้ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน จึงทรงสามารถเทียบเคียงความหมายของศัพท์ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยที่จะทรงเลือกศัพท์ **“แปลก ๆ”** โดยเฉพาะในการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้การแปลมีสีสัน และมีความแตกต่างจากภาษาทั่ว ๆ ไป แต่จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหา นับว่าเป็นลีลาการใช้คำที่มีคุณสมบัติเฉพาะของพระองค์เอง มีศัพท์หลายตัวที่ทรงใช้ที่ผู้อ่านจะต้องเปิดพจนานุกรมตรวจสอบ เพราะไม่ทรงใช้ศัพท์ที่ใช้กันบ่อย ๆ เป็นธรรมดา เช่น เมื่อทรงเล่าถึงนิทานยายกะตา ในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2535 ว่า คนสมัยนี้คงคิดว่า **“ยายกะตานี้ท่านโบราณเสียเหลือเกินไม่ไหว”** ทรงแปล

เป็นภาษาอังกฤษว่า **“Granny and Grandpa are so antiquated; this is ludicrous!”**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดการ **“เล่นคำ”** ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่นในพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 รับสั่งถึงเรื่องผู้แทนปวงชนว่า

“ถ้าคนนี้พูด เขาพูดแทนเรา ผู้แทนของเราพูดแทนเรา.”

“What this person says is what I say; he is my choice; he is my voice.”

ทรงเล่นคำ **“ผู้แทน พูดแทน”** และทรงเล่นสัมผัส **“my choice”** และ **“my voice”**

นับว่าเป็นบุญอย่างใหญ่หลวงของประชาชนชาวไทยที่มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงเพียบพร้อมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ พระเมตตาคุณ และพระปัญญาคุณ ทรงเปี่ยมด้วยพระปรีชาสามารถในศาสตร์ทุกศาสตร์และนับเป็นบุญของผู้ที่อยู่ในวงการเรียนการสอนภาษา ที่ทรงสนพระราชหฤทัยในภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ สมควรเป็นที่ยกย่องเทิดทูนในวงวิชาการการเรียนการสอนภาษาอย่างยิ่ง